

CLITIC DOUBLING IN CONTEMPORARY ROMANIAN

Ana-Maria DUDĂU

Conf.univ.dr., "Constantin Brâncuși" University of Târgu Jiu

ABSTRACT: *THE ROMANIAN PRONOMINAL SYSTEM HAS A HETEROGENEOUS ARCHITECTURE, GIVEN THE ROLE OF THE COMPONENT SEGMENTS TO FOCUS ON A CERTAIN PROPERTY OF THE REFERENTS, THAT OF BEING ENTITIES INVOLVED IN THE ACT OF COMMUNICATION (PERSONAL PRONOUNS), OR SEVERAL PROPERTIES (NON-PERSONAL PRONOUNS). UNLIKE OTHER PARTS OF SPEECH, PRONOUNS DO NOT HAVE THEIR OWN REFERENCE, BUT FUNCTION AS DEICTIC OR ANAPHORIC. AS DEICTICS, PRONOUNS TAKE THEIR REFERENCE FROM THE COMMUNICATION SITUATION. THE DEICTIC FIELD INCLUDES A DETERMINED AND VERY SMALL NUMBER OF COMPONENTS: SPEAKER, SPEAKER, OBJECT OF COMMUNICATION.*

KEYWORD: *DEICTICS, CLITIC, MORPHOLOGY, REFERENTS, COMMUNICATION.*

Studiul sincronic al pronumelui presupune o perspectivă statică asupra acestuia, clasa pronumelui fiind concepută ca un sistem imobil, care poate fi studiat în sine, nu ca un rezultat al unei evoluții.

Saussure făcând o paralelă între diacronie și sincronie afirmă că "spre deosebire de sincronie, care desemnează un stadiu de limbă, diacronia desemnează o fază de evoluție. Diacronia este considerată drept sumă a sincroniilor succesive, fiecare fapt de evoluție trebuie integrat în sistemul în care a funcționat la un moment dat."¹

Pronumele este "o clasă lexico-gramaticală de cuvinte fără autonomie semantic-referențială, având rolul de a evoca în enunț entități prezente implicit sau explicit în universul de discurs."²

Sistemul pronominal românesc are o arhitectură eterogenă, dat fiind rolul segmentelor componente de a focaliza o anumită proprietate a referenților, aceea de a fi entități implicate în actul comunicării (pronumele personale), sau mai multe proprietăți (pronumele nepersonale).

Spre deosebire de alte părți de vorbire, pronumele nu au referință proprie, ci funcționează ca *deictice* sau ca *anaforice*. Ca deictice, pronumele își iau referința din situația de comunicare. Câmpul deictic cuprinde un număr determinat și foarte redus de componenți: *locutor, alocutor, obiectul comunicării*.

În "Dicționarul de Științe ale Limbii" (D.S.L.R) pronumele este definit ca "o clasă închisă de cuvinte, lipsită de referință proprie care stau pentru un nume, procurându-și referința prin raportare fie la un substantiv prezent în enunț sau în text, fie prin raportare la situația de

¹ Dicționar de Științe ale Limbii (DSLRL), Editura Nemira, Bucuresti, 2001, pag. 412

² GALR, I, Cuvântul, 2005, pag. 180

comunicare”.¹ Față de această definiție devenită bază de lucru și pentru *GALR I, Cuvântul*, considerăm că se impun o serie de precizări referitoare la calitatea semantico-morfologică și la caracteristicile extensionale ale anumitor termeni cu care pronumele stabilește o relație de indexalizare.

În ”*Gramatica Limbii Române*” D. Irimia evidențiază faptul că ”pronumele fixează identitatea constituenților principali ai actului lingvistic (protagoniștii comunicării: locutorul și interlocutorul său) și modelează identitatea constituenților complementari (obiectul comunicării) în funcție de aceștia”.²

În funcție de informația inerentă pe care o gramaticalizează, se face diferența între următoarele subtipuri semantice: *pronumele personal propriu-zis, pronumele de politețe (de reverență), pronumele de întărire, pronumele reflexive și pronumele posesive*; pentru fiecare din acestea existând paradigmă și comportament sintactic specific.

Între cele cinci subclase, uneori, chiar și între membrii aceleași subclase există diferențe de comportament gramatical, pragmatic și semantico-referențial.

Subclasa personalelor include toate lexicalizările participanților la procesul de comunicare, semnalizate prin desinențele verbelor centru.

Pronumele personale propriu-zise, pronumele de politețe și pronumele reflexive nu funcționează ca determinări de tip adjectival ale unui centru. În cazul *pronumelor posesive și a pronumelor de întărire* situația este discutabilă: acestea au, în anumite contexte, comportament morfologic de tip adjectival, dar comportament sintactic și semantic de tip pronominal. Pronumele personal propriu-zis are o flexiune deosebit de bogată, el își schimbă forma după persoană, număr și caz, la persoana a III-a și după gen, iar la cazurile dativ și acuzativ are câte două serii de forme: accentuate și neaccentuate.

Categoria gramaticală a cazului se manifestă prin cinci termeni: nominativ, acuzativ, dativ, genitiv și vocativ. Trebuie precizat faptul că, pentru persoana I și a II-a paradigma pronumelui personal este defectivă de genitiv, pe când persoana a III-a are paradigmă completă, dar în privința cazului vocativ, doar persoana a II-a este compatibilă.

O particularitate se cunoaște la cazurile dativ și acuzativ, deoarece își fac apariția noi forme pronominale, accentuate, nonclitice (*mie, nouă, ție, vouă, mine, tine*) și forme neaccentuate, ciclice (*mi, îmi, ne, ți, vă, v, îi, i, le*).

Formele pronominale din cele două serii (seria noncliticelor și seria cliticelor) au distribuție diferită.

Formele accentuate, nonclitice se caracterizează prin independența fonetică și sintactică: au accent propriu și statut silabic; ocupă aceeași poziție sintactică pe care o ocupă și substantivul corespondent:

Am nevoie de un prieten adevărat / de tine.

Datorită Andreei / ție vom merge în excursie.

Formele accentuate apar în următoarele situații sintactice: - impuse de: propoziții (*despre mine, despre tine; datorită ție, contrar mie, grație mie*), de adjective (*utilă vouă, dragă mie*), de adverbe (*aidoma ție, asemenea mie*), forme de participiu (*acordate vouă*) și supin (*de adus ție*), în unele cazuri și de interjecții (*bravo ție*);

- ca atribute pronominale în anumite structuri învechite (*matusă nouă*) sau actuale (*acordarea de premii vouă*);

¹ DSLR, Op. cit., pag. 412

² D. Irimia, *Gramatica limbii române*, Editura Polirom, Iași, 1997, pag. 95

- în structuri sintactice cu anumite particularități :
  - a) ca apozitii: *A dat premiul castigatorului, **adică ție.***
  - b) în structuri eliptice, aflate în vecinătatea unui substantiv: *Cinste ție.*
  - c) în structuri sintactice cu două clitice (unul de acuzativ, altul de dativ), cliticul de dativ fiind înlocuit cu forma accentuată (*mă prezintă lor, ne prezintă ție, ne prezintă vouă*);
  - d) în structuri sintactice în care pronumele se coordonează cu un grup nominal:
Vreau să vorbesc cu tine și cu mama ta.
Vreau să îți propun ceva ție și colegei tale.

Formele accentuate, nonclitice stau, de obicei, după elementul pe care îl regizează; în cazul emfazei este posibilă inversiunea formei pronominale cu verbul / adjectivul / adverbul pe care îl regizează (*vouă mă prezintă, nu lor; mie dragă, nu și ție, vouă asemenea, nu nouă*), clișee rezultate din convenții jurnalistice. ¹

Formele neaccentuate, clitice, apar în limba română la cazurile acuzativ (*clitice de acuzativ*) și dativ (*clitice de dativ*). Acestea forme lipsite de independență fonetică și sintactică; pierd accentul (fiind numite și forme autonome) și se grupează cu un cuvânt suport („cliticizează” pe acest cuvânt care poartă accentul); au distribuție restransă și topică fixă în raport cu un cuvânt-suport (*am întrebat-o, l-am întrebat, întreabă-l! întreab-o!*), producând uneori modificări la nivelul formei verbului (*trece în bancă / trece-l în bancă și dă-i patru*) sau substantivului-suport (*în curtea mea > în curtea-mi*).

Cliticele apar în următoarele poziții sintactice:

- în poziția sintactică de complement indirect, atunci când apar în relație cu un verb-cliticele de dativ (*îți spun*), respectiv în poziția sintactică de complement direct-cliticele de acuzativ (*îl cunosc*);
- în relație cu un substantiv, în poziția sintactică de atribut (*cartea-ți*);
- în relație cu un substantiv și cu un verb simultan, ca dative cu semnificație posesivă (*ți-am văzut prietena*).

Poziția cliticelor în raport cu termenul regent este fixă. Când termenul regent este un substantiv sau o propoziție cliticele sunt totdeauna postpuse. Dacă termenul regent este un verb, cliticele sunt de obicei antepuse, dar pot fi și postpuse:

- antepuse verbului și auxiliarului (*îi propun, i-am propus, îi voi propune, i-aș propune*), rar-învechit, poetic sau dialectal, pot apărea inversiuni verb-clitic (*spune-ți-voi că nu am greșit cu nimic*).
- între morfemul mobil (*altul decât verbul auxiliar*) și verb (*să-l anunț, înainte de a-l anunța, o să îl anunț*);
- după verb, când verbul este la imperativ sau gerunziu (*Anunță-l, așteptându-l; anunță-l, anunțându-l*);
- postpus verbului apare cliticul de feminin singular *o* în combinație cu formă de condițional sau cu perfectul compus (*o aș aștepta – aș aștepta-o; o am privit-o- am privit-o*).²

¹ Mirabela Rely Odette CURELAR, „JOY OF LIFE” BETWEEN SACRED AND PROFANE IN THE VISION OF MIRCEA ELIADE, Annals of the „Constantin Brâncuși” University of Târgu Jiu, Letter and Social Science Series, Supplement 1/2015, „ACADEMICA BRÂNCUȘI” PUBLISHER, p.157.

² În limba română veche, cliticele preverbale se propagau și în poziție postverbală, astăzi, propagarea se păstrează regional: *L-au văzutu-l-au., I-am datu-i., a o uita, S-o pot s-o iau de la început.* GALR, I, Cuvântul, pag. 203

În urma unor fenomene fonetice de acomodare la vecinătăți, cliticele cunosc mai multe variante: *clitice libere* (cu două realizări, cu și fără *i-protetic*) și *clitice conjuncte*:

Caz	Clitice libere	Clitice conjuncte
D	<i>mi / îmi, ți / îți, ne / ni, vă / vi, le / li</i>	<i>mi, ți, i, ne, v, le</i>
Ac	<i>mă, te, îl, o, ne, vă, îi, le</i>	<i>m, te, l, o, ne, v, i, le</i>

Cliticele libere sunt neaccentuate, dar își păstrează statutul silabic (*îmi convine, mi se cuvine, mă știe, o ajută*).

Cliticele conjuncte sunt neaccentuate, nu au statut silabic și se grupează cu un cuvânt suport formând silaba alături de acesta (*mi-a povestit, v-ajut, uit-o, nu-l uita*). Cliticele conjuncte se grupează uneori cu suportul sintactic, alteori cu un alt cuvânt devenit suport fonetic diferit de suportul sintactic. Pot funcționa ca suport fonetic verbe lexicale (*auzind-o*), verbe auxiliare (*l-am văzut*), interjecții cu valoare verbală (*iată-l*); substantive (*sufletu-ți, copilu-mi, caietu-ți*); unele prepoziții (*împotriva-mi*); pot funcționa ca suport fonetic pentru clitice: adjective (*interesanta-i carte*); pronume (*cine-l, care-l?*); numerale (*ultimu-i copil*); adverbe (*unde-l ții, nu-l cunosc*); morfemul de infinitiv (*a-l ajută*); conjuncții (*s-o ajut*).

Cliticele intră în câteva structuri speciale:

a) Cliticele de dativ și acuzativ participă la dublarea clitică, adică la dubla exprimare a complementului direct și complementului indirect.

L-am văzut pe Andrei. / Am văzut-o pe Carmen.

L-am văzut pe Florin și Mihai. / Le-am văzut pe Ana și Adela.

L-am dat lui Cosmin o carte. / L-am dat Andreei o carte.

b) Cliticele de dativ și acuzativ intră în două structuri sintactice cu semnificație posesivă:

Structurile cu **dativ posesiv** sunt structuri sintactice care conțin un clitic de dativ cu semnificație posesivă. Cliticul de dativ posesiv apare antepus / postpus verbului:

Ți-am văzut părinții la cumpărături.

Văzându-ți părinții la cumpărături, i-am salutat.

Dativul posesiv poate apărea postpus unui substantiv sau adjectiv, cu care este conjunct:

Am cumpărat din magazin prăjitura-ți preferată.

Am cumpărat din magazin preferata-ți prajitură.

Structurile cu **acuzativ posesiv** sunt structuri sintactice care conțin un clitic de acuzativ cu semnificație posesivă. Nominalul coocurent în structură este un substantiv individualizat, în cazuri rare un pronume:

Mă doare capul.

Mă mănâncă palma dreaptă.

Din punct de vedere al cazurilor, cliticele expletive cunosc unele particularități ca:

Dativul etic. Cliticele expletive de persoana I și a II-a indică participarea afectivă a locutorului la relatare, respectiv implicarea în relatare a alocutorului de către locutor:

Mi-l ia și mi ți-l zvârle până în cer.

Dativul cu valoare neutrală. Cliticul expletiv de persoana a III-a intră ca formant obligatoriu în structura unor îmbinări cvasilocutionale (*Dă-i cu bere, dă-i cu vin...; Și dai și luptă...; Ce să-i faci? Asta e viața!*¹)

Acuzativul cu valoare neutrală. Cliticul expletiv de persoana a III-a singular feminin, respectiv cliticul de persoana a III-a plural feminin intră ca formant obligatoriu în structura unor îmbinări cvasilocutionale (*A luat-o la sănătoasa., A rupt-o-n fericire., O s-o facem și mai lată.*), contribuind la diferențierea semantică a unor verbe.

Cu privire la cazul nominativ trebuie spus că, acesta înregistrează două structuri în opoziție asintactică, respectiv :

Nominativul etic - în care forma „tu” intră facultativ în structuri corelative simetrice, ca de exemplu, în enunțul: **Nici tu casă, nici tu masă.**

Nominativul cu valoare neutrală - forma nonclitică de persoana a III-a singular masculin intră facultativ în enunțuri specifice registrului oral, ca de exemplu: **Vine ea, mama...**, dându-i enunțului înțelesuri diferite, fie: uimire, nedumerire, fie amenințare, indignare sau surpriză. În acest context, pronumele nominativ „ea” reprezintă baza dezvoltării unui atribut de tip special² configurat din intenția locutorului de a dirija voluntar procesul interpretativ sau discursiv.

Pronumele personal propriu-zis participă la configurarea grupurilor existente în organizarea sintactică a enunțurilor românești, având două tipuri de roluri:

a) *de adjuncți*, la concretizarea cărora sunt active formele nonclitice, dar mai ales cele clitice.

b) *de centre ale grupurilor*, la concretizarea cărora sunt active formele nonclitice. Acestea pot constitui centre de grup sintactic.

În calitate de *centru de grup* pot apărea doar formele accentuate, nonclitice ale pronumelui personal propriu-zis, niciodată cele neaccentuate, clitice. Aceste forme nonclitice pot constitui centre de grup sintactic, generând o apoziție (*Să vină el, cel de acolo.*), un circumstanțial (*El, în facultate nu lipsea de la cursuri*), un complement predicativ al obiectului (*Tu, ca tată, trebuia să îl educi*), un atribut (*Tu, bolnavă, nu lipsești de la cursuri*), o propoziție relativă (*Eu, care compusesem asta, trăiam bucuria succesului*).

În unele cazuri, noncliticul este centrul unui grup pronominal cu o propoziție redusă la numele predicativ (*Noi, eleve, învățăm mult.*).

Există un număr limitat de tipare sintactice în care formele pronominale accentuate primesc determinări cu caracter explicativ:

a) formă pronominală + prepoziția *de*, cu rol de conector sintactic + grup prepozițional / adverb:

Să vină el, de lângă fereastră. (el, cel care se află lângă fereastră)

Tu, de jos, ridică-te în picioare! (tu, care stai jos)

Tu, dintre flori, ieși afară! (*de+între=dintre*)

b) formă pronominală+propoziție redusă:

- redusă la propoziție exprimând un raport temporal sau spațial + substantiv, în structuri rezultate prin elipsa verbului predicativ *a fi* în cadrul unei subordonate circumstanțiale de timp:

În această poză este el, la liceu. (el, când era la liceu)

¹ GALR, I, *Cuvântul*, pag. 207

² Maria-Magdalena, Jianu, *Microsistemul relatorilor în limba română*, Editura Didactică și Pedagogică, 2005, București, pag. 44-45

- redusă la un substantiv precedat de prepoziția *ca* ("în calitate de"):

Vei hotărî tu, ca director.

- b) formă pronominală + propoziție relativă:

El care nu se teme de nimic, a ajuns să se sperie de umbra lui.

În concluzie, „adjuncții reprezintă o îmbogățire semantică a pronumelui, aducând precizări, explicații referitoare la aceasta, situând referentul pronumelui ca și coordonate spațio-temporale sau stabilind diverse relații semantice”.¹

Pronumele personal intră frecvent în *structuri de tip apozitiv*:

- poate apărea ca bază pentru apozitii explicative realizate prin substantive proprii, substantive devenite prin conversiune din adjective, substantive ale calității, demonstrative:

M-a insultat pe mine, Andrei.

Lui, băiatului deștept, i-am dat un premiu.

Eu, prostul, am cedat.

- ca bază pentru apozitii determinative, realizate prin substantive cu rol semantic de identificare, cuantificatori nehotărâți (*unul, toți*), adjective pronominale de întărire, numerale, adjective pronominale demonstrative.

Ei toți au fost de acord cu mine.

Eu unul nu sunt de acord cu tine.

Noi cei trei eram de partea ta.

- ca apozitie, cu funcție de identificare deictică:

Colega mea, adică ea, a pierdut pariul.

Pronumele personal propriu-zis poate apărea în calitate de *adjunct în grupul sintactic* atât cu formele clitice, cât și cu cele nonclitice, alături de alți adjuncți:

- în *grupul nominal*, coeziunea realizându-se în cadrul grupului:

a) prin prepoziție (*frumosul de tine, ursulețul de pluș pentru tine, veștile triste și bizare despre el, un băiat ca tine*);

b) prin dativ (*școala-mi, acordarea unui premiu lui Ion și mie*).

- în *grupul verbal*, coeziunea în cadrul grupului realizându-se:

a) cazual: *I-am dat un cadou., L-am întâlnit ieri., Văzându-l trist, am încercat să vorbesc cu el;*

b) prin prepoziție: *Garantez pe tine., Portofelul a fost găsit în bancă de tine.;*

- în *grupul adjectival*, coeziune în cadrul grupului realizându-se:

a) cazual, prin recțiune: *datoare cu câte o prăjitură mie și ție.*

b) prin prepoziție: *la fel de frumoasă ca tine, personă foarte amabilă cu mine;*

- în *grupul adverbial*, coeziunea în cadrul grupului realizându-se:

a) cazual: *aidoma voastră;*

b) prin prepoziție: (*vorbește prea repede pentru ei, bine de tine că înțelegi*).

Pronumele personal îndeplinește aceleași *funcții sintactice* ca și substantivul:

- *subiect: Ea este o fată inteligentă.*

El este colegul meu de bancă.

- *nume predicativ: Acum, singurul meu ajutor este ea.*

Tu ești asemenea ei.

- *apozitie: Inculpata, adică ea, va plăti scump pentru fapta săvârșită.*

Profesorul, adică el, este mereu înțelegător cu elevii lui.

¹ GALR, I, *Cuvântul*, 2005, pag.209

- atribut pronominal genitival: Stiloul **lui** este foarte interesant.
Fratele **ei** este foarte bine pregătit la matematică.
- atribut pronominal în dativ: Maria este soră lui Ion și **mie**.
Vorba-**i** blândă te unge la inimă.
- atribut pronominal prepozițional: Felicitarea **de la voi** mi s-a părut interesantă.
Studentii **de lângă noi** sunt la drept.
- complement direct: **Mă** bate gândul să merg acolo.
Pe mine nu m-a invitat nimeni la petrecere.
- complement indirect: Nu-**i** voi da să copieze tema după mine.
Lor nu le convine noul orar.
- complement prepozițional: **Mă** tem **de ea** cum mă tem **de tine**.
Ne-am gândit **la voi** pe toată durata călătoriei.
- complement de agent: Scrisoarea a fost scrisă **de el**.
Emisiunea a fost întreruptă **de ei**.
- complement de scop: Am mers acolo **pentru ei**.
Are un examen curând și se pregătește **pentru el**.
- complement circumstanțial de loc: M-am așezat **lângă ea**.
- complement circumstanțial de timp: Am venit **odată cu ea**.
Am ajuns **înaintea lor**.
- complement circumstanțial de mod: Scrie **ca mine**.
- complement circumstanțial de cauză: Nu s-a prezentat la examen **din cauza ei**.
- complement circumstanțial condițional: **În locul lui**, eu nu aș fi acceptat oferta.
În locu-ți, mi-aș fi văzut de problemele mele.
- complement circumstanțial concesiv: **În ciuda lui**, eu tot mă voi prezenta la concurs.
- complement circumstanțial instrumental: Am învins **datorită lui**.
Prin intermedu-i vom rezolva problema.
- complement circumstanțial sociativ: Voi merge **cu tine** la interviu să te susțin.
Am mers la munte **împreună cu ei**.
- complement circumstanțial de relație: Sunt mulțumită **în privința ta**.
- complement circumstanțial opozițional: **În locul lor**, să veniți voi.
În locu-i a venit altcineva.
- complement circumstanțial de excepție: Au plecat toți **afară de noi**.
Cu excepția lor, nu s-a mai întors nimeni.
- complement circumstanțial cumulativ: **Pe lângă ei**, au mai venit și alții.
În afara-i, vor veni și alții.
- element predicativ suplimentar: Se dădea **drept tu**.
Îl credeam aidoma-ți.

Pronumele alcătuiesc o clasă închisă de forme, cu frecvență ridicată în vorbire, profund eterogenă. Eterogenitatea clasei se manifestă în plan semantic, referențial, sintactic și morfologic.

Pe baza trăsăturilor semantice intrinsece pronumelor, acestea au fost clasificate în pronume personale și pronume nepersonale.

Sub aspect morfologic, pronumele se organizează într-o paradigmă lexico-gramaticală, prezentând flexiune de tip pronominal (marchează opozițiile de gen, număr și caz).

Sub aspect sintactic, în calitate de indexicalizator, pronumele este contaminat de referent la categoriile gramaticale de gen și număr.

BIBLIOGRAFIE

1. Avram, Mioara, *Studii de morfologie a limbii române*, Editura Academiei Române, 2005, București
2. *Dicționar de Științe ale Limbii (DSLRL)*, Editura Nemira, 2001, București
3. Dimitriu, C., *Compendiu de gramatică românească*, Casa Editorială Demiurg, 2004, Iași
4. Dimitriu, C., *Tratat de gramatică a limbii române, Morfologia*, Institutul European, 1999, Iași
5. ****Gramatica limbii române, I, Cuvântul, II, Enunțul*, (GALR), Editura Academiei Române, 2005, București
6. Iliescu, Ada, *Gramatica practică a limbii române actuale*, Editura Corint, Ediția a II-a revăzută, 2008, București
7. Vasilescu, Andra, *Sistemul pronominal românesc*, Editura Universității, 2005, București
8. Mirabela Rely Odette CURELAR, „JOY OF LIFE” BETWEEN SACRED AND PROFANE IN THE VISION OF MIRCEA ELIADE, *Annals of the „Constantin Brâncuși” University of Târgu Jiu, Letter and Social Science Series, Supplement 1/2015*, „ACADEMICA BRÂNCUȘI” PUBLISHER, p.157.